

Zagrożenie i wskazania ochronne

Allium scorodoprasum jest uznany za zagrożony na całym naszym kontynencie. W Polsce stopień zagrożenia gatunku jest zróżnicowany w różnych regionach kraju; w skali ogólnopolskiej przyznano mu status gatunku narażonego. Populacjom czosnku wężowego zagraża zagospodarowywanie tzw. nieużytków, intensyfikacja zabiegów pielęgnacyjnych w parkach, na skwerach, cmentarzach, poboczach dróg i wałach przeciwpowodziowych, która uniemożliwia rozprzestrzenianie się za pomocą cebulek wykształcających się w kwiatostanach. Z drugiej strony prace ziemne na przydrożach i wałach

sprzyjają rozprzestrzenianiu się cebul podziemnych tego gatunku.

Lucjan Rutkowski

Summary

Allium scorodoprasum has an uneven distribution in Poland; it has become extinct or has not been confirmed for a long time in some former areas of its occurrence. It is known from about 320 locations, including 190 recently found or rediscovered. The plant grows in various habitats, including mesophilous thickets, meadows, sporadically inundated green crops and xerothermic grasslands. At some locations it is a relic of old, even medieval crops of seasoning herbs and medicinal plants.

EX

Iris graminea L. Kosaciec trawolistny

Rodzina: *Iridaceae* – kosaćcowate

Status

W Polsce gatunek wymarły. W krajach ościennych: zagrożony w Czechach, narażony na wyginięcie na Słowacji.

Rozmieszczenie geograficzne

Iris graminea jest gatunkiem europejskim zachodnio-pontyjsko-pannońskim. Występuje w środkowej i południowej Europie, a jego zasięg rozciąga się od południowo-zachodniej Francji po środkową Ukrainę (Meusel i in. 1965; Webb, Chater 1980). W górach rośnie tylko w niższych położeniach. Najbardziej na północ wysunięte, izolowane, oderwane od zasięgu głównego stanowiska znajdują się w Polsce.

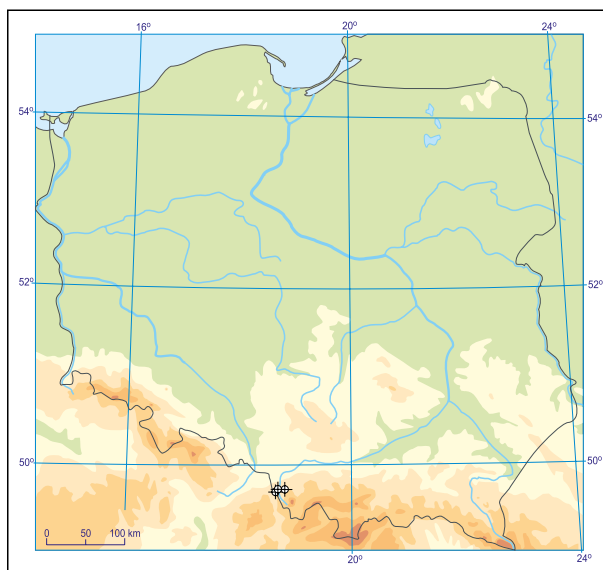
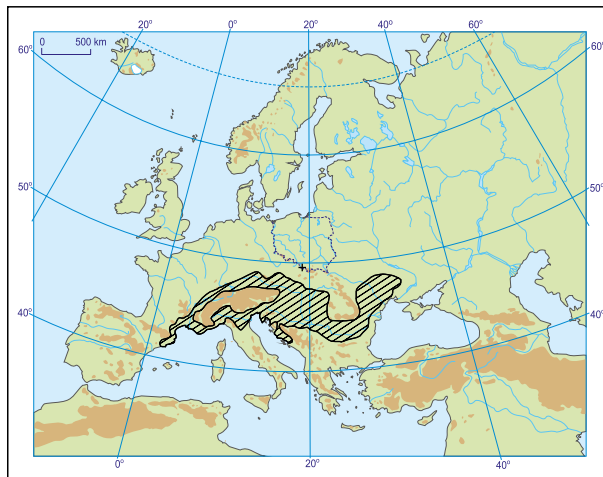
Występowanie w Polsce

W Polsce kosaciec trawolistny jest gatunkiem bardzo rzadkim, podanym jedynie z Pogórza Śląskiego. Dotychczas znany jest zaledwie z trzech stanowisk, znalezionych w XIX w. oraz na przełomie XIX i XX w. (Kolbenheyer 1862; Fiek 1881; Schube 1903). Są to: góra Tuł, 621 m n.p.m., okolice Cisownicy i Brennej. Żaden z późniejszych badaczy flory tamtych terenów nie odnalazł omawianego gatunku (Pelc 1967; Baryła 2001e; Piękoś-Mirkowa 2008).

Siedliska i fitocenozy

Iris graminea występował w Polsce w niższych położeniach górskich, na siedliskach cieplejszych, na podłożu bogatym w węglan wapnia. Na Pogórzu Śląskim kosaciec trawolistny rósł na śródleśnych łąkach (Fiek 1881; Schube 1903). Nie wiadomo jednak, z jakimi zbiorowiskami był związany. W obrębie zwartego zasięgu gatunek wy-

stępuje w zbiorowiskach okrajkowych z klasy *Trifolio-Geranietaea sanguinei*, w murawach kserotermicznych z klasy *Festuco-Brometea* oraz w ciepłolubnych zaroślach z rzędu *Prunetalia*.

VU

Iris aphylla L. Kosaciec bezlistny

Rodzina: *Iridaceae* – kosaćcowate

Status

Gatunek w Polsce narażony na wyginiecie. W krajach ościennych: silnie zagrożony w Niemczech, zagrożony w Czechach, na Słowacji i Białorusi.

Uwagi taksonomiczne

Gatunek zmienny, zwłaszcza pod względem wysokości łodygi, kształtu i barwy listków okwiatu, barwy podszadek oraz kształtu zalążni. Wyróżniano w jego obrębie liczne niższe jednostki, przez jednych autorów uznawane za odmiany (Webb, Chater 1980), przez innych podnoszone do rangi podgatunków (Rothmaler 1982;

Morfologia i biologia

Iris graminea jest byliną, geofitem o grubym płożącym się kłączu. Łodyga o wysokości 10–30 cm jest wyprostowana, mocno spłaszczona, słabo rozgałęziona, z dłuższymi od niej, 5–10 mm szerokimi liśćmi w liczbie 1–3 oraz z dwoma dużymi kwiatami na szypułkach. Okwiat złożony jest z 6 działek, z których trzy zewnętrzne są jasnoliliowe, dłuższe od wewnętrznych, odgięte i zwężone powyżej połowy. Owoc stanowi szeroko elipsoidalna, 6-gnaniasta torebka, o długości 2,5–5 cm. Kwitnie w maju i czerwcu.

Charakterystyka populacji

W literaturze brak jakiegokolwiek informacji dotyczącej wielkości populacji kosaćca trawolistnego na jego stanowiskach na Pogórzu Śląskim.

Przyczyny wyginięcia

Jak się wydaje, ten światłolubny gatunek wyginał utracił swoje siedliska z powodu zalesiania polan śródleśnych lub ich zarastania wskutek naturalnej sukcesji drzew i krzewów (Baryła 2001e).

Halina Piękoś-Mirkowa

Summary

Iris graminea is a western Ponto-Pannonian species. Its geographical range covers Central and Southern Europe. Its northernmost isolated localities were in Poland. The plant was noted from three sites in the Cieszyn Foothills (Western Carpathians) in the 19th century and at the beginning of the 20th century. It has not been rediscovered later and is considered as extinct. It occurred in clearings in forest areas. The probable cause of its extinction was afforestation, or natural succession of shrubs and trees.

Dostał 1989). Na Śląsku rosła odmiana *Iris aphylla* var. *feberi* A. et Gr., na pozostałym obszarze Polski występuje odmiana typowa *I. aphylla* var. *typica* [*I. aphylla* subsp. *bohemica* (F. W. Schmidt) Dostał; (Kulczyński 1919; Szafer i in. 1924; Medwecka-Kornaś 1954)].

Rozmieszczenie geograficzne

Iris aphylla reprezentuje we florze Europy element pontyjski. Występuje w środkowo-wschodniej części kontynentu sięgając od środkowej Rosji i Ukrainy na zachód po Niemcy i południowo-zachodnie Alpy, na południe – po środkową część Półwyspu Bałkańskiego. Poza Europą rośnie na Kaukazie i w Azji Mniejszej (Meusel i in. 1965; Webb, Chater 1980).

Występowanie w Polsce

Zasięg kosaćca bezlistnego obejmuje głównie południową część kraju: Nizinę Śląską i Przedgórze Sudeckie,